

COPIII STRĂZII

Studiu de caz în municipiul Oradea

FLOARE CHIPEA

Literatura sociologică, în special americană, acordă un loc important studierii fenomenului *copiii străzii*, care se pare că a devenit una din *problemele sociale grave* cu care se confruntă societatea în prezent, gravitatea sa fiind evaluată atât prin implicațiile imediate cât și prin pericolul potențial pe care-l prezintă acești actuali copii, dar cu mare grad de probabilitate, viitori criminali și, în special, criminali agresivi și violenți.

Studii relativ recente¹, ca și altele mai vechi, descriu fenomenul în culori sumbre: copiii sunt uciși pe străzile mărginașe ale Americii, oamenii de nimic trăiesc furișându-se, vagabonzii de tip hippie agresează pe străzi, șoaptele și insultele triviale generează și ele sentimente de insecuritate în opinia publică; încăierările pentru mărunțișuri de prin buzunare și avalanșa de droguri invadează străzile americane. Sunt descrise cazuri în care copiii sunt uciși doar pentru că nu s-au purtat *cum se cuvine* – adică după regulile impuse de vreo bandă – pentru a mări *reputația* criminalilor și a le oferi motive de laudă. "Ucigașii sunt cei tineri și dezrădăcinați", constată James Alan Fox, profesor de criminalistică și decan al Universității pentru Studii de Criminalistică din Worthearstern.

Cercetătorii amintiți constată că ucigași fără milă și criminali din obișnuință au existat întotdeauna, dar numărul crimelor comise de către copii la vârste foarte scăzute a fost rareori mai ridicat.

Cauza recrudescenței criminalității în rândul copiilor, în special după anii '80, s-ar constitui, după părerile cercetătorilor, prin combinarea câtorva tendințe, respectiv:

- înmulțirea familiilor uniparentale, sursă a intensificării abuzurilor asupra copiilor;
- impactul cocainei;
- escaladerea înarmării pe stradă;

---

¹Scott Minerbrook, *A New Generation of Stone Killers* în *U.S. News & World Report*, January 17, 1994.

– disperarea generată de pierderea slujbelor în mediul urban.

Rezultatul îl constituie o *ecologie a terorii* care a transformat multe cartiere sărace în zone de război.

Psihologul James Garbarino de la Institutul Erickson din Chicago a arătat cum copiii acestor spații manifestă multe din simptomele unor puști din zonele caracterizate prin conflicte, respectiv sunt tineri descurajați, cu o *gândire de ratat*. Ei cred că nu există nimic în afară de necazurile care îi pândesc și că nu există altă soluție pentru problemele lor decât prin agresiune. Aceste obișnuințe mentale, lăsate în voia lor, devin din ce în ce mai greu de schimbat.

În societatea românească fenomenul nu atinge proporțiile descrise, caracteristice societăților dezvoltate din punct de vedere economic, dar acest fapt nu poate lăsa indiferenți factorii implicați în educarea și supravegherea copiilor, întrucât situația prezentată poate deveni actuală și în România dacă fenomenul nu este stăpânit.

Fiind un fenomen relativ nou, puțin cercetat și cunoscut în județul nostru, considerăm că nu poate fi abordat decât printr-o perspectivă transversală, ceea ce implică realizarea unui studiu de caz concret asupra unor copii ai străzii.

Pentru a estima dimensiunea reală a acestui fenomen, am introdus în ghidul de interviu realizat cu specialiștii din domeniu, interviu care a avut o problematică mai largă, o întrebare referitoare la dimensiunile și cauzalitatea fenomenului *copiii străzii* în Oradea. Din prelucrarea întrebărilor am reținut că circa 80% din cei intervievați au considerat că fenomenul are o manifestare puternică și este în creștere în Oradea, specialiștii implicați direct în această problemă estimând numărul actual al cazurilor la circa 130 în Oradea și 230 în județ. Sub aspectul cauzalității fenomenului, 91% din specialiști menționează pe primul loc, în ansamblul cauzelor generatoare de comportament deviant de acest tip, factorii ce țin de familia copilului (respectiv familii dezorganizate, incomplete, alcoolismul în familie, antecedente penale ale familiei, lipsuri materiale ale familiilor, șomajul etc.), celelalte cauze vizând (dar în proporții reduse) tranziția, asocierea cu *prietenii* delincvenți, legislația prea permisivă, neșcolarizarea romilor etc.

Reperete teoretice utilizate în acest studiu sunt teoriile controlului social (Hirschi) și cea a *asociațiilor diferențiale* a lui Sutherland, E. Cressey.

Pornind de la aceste teorii am urmărit testarea câtorva ipoteze, dintre care pentru tematica abordată aici considerăm că sunt relevante mai ales cele referitoare la raportul dintre situația familială și comportamentul deviant, utilizând ca variabile de control pregătirea școlară, implicarea copiilor în activități școlare cât și atașamentul față de anumite valori și roluri pe care le practică. O altă chestiune pe care ne-am propus s-o abordăm este cea referitoare la influența prietenilor, a grupurilor cu care copiii se asociază.

Pentru testarea acestor ipoteze am realizat studiul de caz asupra unor copii care dezvoltă comportamente stradale.

Ce înțelegem prin *copii ai străzii*?

Am considerat copiii ai străzii tinerii (chiar dacă în prezent nu sunt copii), care practică un comportament stradal (își petrec timpul pe stradă, unde își câștigă existența, dorm în parcuri, gară, în spatele teatrului, în blocuri neterminate, în canale sau în cele mai fericite cazuri, în apartamente oferite de Primărie sau de alte persoane fizice sau juridice).

Pe baza unui ghid privind studiul de caz am cuprins în cercetare un număr de 60 de copii ai străzii aleși la întâmplare pe stradă, în locurile în care ei obișnuiesc să se întâlnească și să acționeze, respectiv în gara din Oradea, în spatele Teatrului de Stat, în fața barurilor Astoria, Tropicana, pe malul Crișului Repede, în parcul 1 Decembrie etc. Din prelucrarea protocoalelor am urmărit testarea principalelor ipoteze derivate din teoria apartenenței sociale (a legăturii sociale) elaborată de Travis Hirschi².

Conform acestei teorii cei mai mulți oameni sunt predispuși să încalce legea penală, dar majoritatea n-o fac pentru că se tem că un comportament ilegal ar putea afecta relațiile cu grupul din care fac parte, cu instituțiile sociale de care aparțin. Există deci o **legătură socială**, un sentiment al apartenenței la o anumită comunitate umană, care pe individ îl împiedică să comită fapte antisociale.

Conform concepției sale, legătura dintre individ și societate este caracterizată de patru elemente, respectiv **atașament, angajare, implicare și convingere**.

Prima ipoteză pe care am derivat-o din teoria lui Hirschi s-a subsumat constructului de *atașament*, fiind formulată astfel: în lipsa atașamentului față de părinți sau alți membri ai familiei, copiii nu se vor supune altei autorități, manifestând comportamente stradale, deviante. Cu alte cuvinte, copiii care dezvoltă comportamente stradale în accepțiunea dată în acest studiu, vor proveni mai ales din familii destrămate, cu climat viciat, în care nu există preocupare pentru supravegherea copiilor și pentru socializarea concordantă cu construirea unor relații afective puternice între membrii familiei.

Din interpretarea datelor culese rezultă că ipoteza noastră s-a confirmat, în sensul că subiecții din lotul de copii ai străzii cuprins în studiu, fac parte din următoarele tipuri de familie, în proporțiile menționate:

---

²T. Hirschi, *Causes of Delinquency*, Los Angeles, University of California Press, Berkeley, 1969.

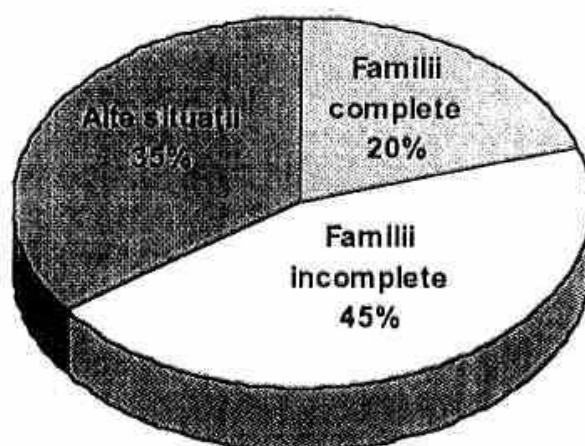
Tabelul 1

Structura grupării copiilor străzii în funcție de mediul familial de origine

Familii complete - total, din care	12	20,0%
- fără probleme	2	3,3%
- cu climat familial deficitar	10	16,7%
Familii incomplete - total, din care	27	45,0%
- părinți decedați	9	15,0%
- părinți plecați din țară	3	5,0%
- un părinte decedat	4	6,6%
- părinți divorțați și recăsătorii sau coabitând în relații de concubinaj	11	18,3%
Alte situații - total, din care	21	35,0%
- crescuți de bunici	7	11,7%
- crescuți de rude	6	10,0%
- crescuți și educați de instituții de ocrotire și educare	8	13,3%
Total general	60	100%

Graficul nr. 1

Structura grafică a grupării copiilor străzii în funcție de mediul familial de origine

După cum rezultă din datele culese, doar 3,3% dintre subiecții investigați provin din familii complete fără probleme de ordin financiar sau moral, iar restul de 16,7% (adică majoritatea covârșitoare din grupa: *Familii complete*) au familiile de origine complete, dar cu climat deficitar. Alții provin din familii incomplete de diferite tipuri (45%), sau sunt crescuți de alte persoane (35%).

Familia reprezintă primul factor de socializare, prin intermediul căreia copiilor li se oferă modele de roluri sociale, li se transmit principalele valori și norme, părinții fiind persoanele cele mai apropiate și relevante, *persoanele semnificative* pentru copil³. Formarea eului (a sinelui) are loc tocmai în acest proces de interacțiune permanentă dintre individul în creștere și ceilalți (persoanele semnificative pentru el). De fapt, într-o foarte mare măsură eul

³M. Mead, *On Social Psychology*, Chicago, University of Chicago Press, 1934.

(sinele) reflectă atitudinile persoanelor semnificative, față de individul respectiv⁴.

Treptat, în contact cu părinții și alte persoane apropiate în cadrul socializării primare, copilul învață roluri, atitudini și comportamente. Dacă mama manifestă permanent o atitudine negativă în ceea ce privește furtul, de exemplu, sau absența nejustificată de acasă, iar ceilalți membri ai familiei (tată, bunici, frați) manifestă aceeași atitudine de dezaprobare, generalitatea normei se va extinde. Copilul își dă seama că toată lumea (tot mediul său) este împotriva acestor practici, se realizează trecerea de la reacțiile față de rolurile și atitudinile unor persoane semnificative la *altul generalizat*, adică la recunoașterea societății ca atare. În această etapă copilul are deja o identitate proprie nu numai în raport cu anumite persoane, ci o identitate în general, manifestată față de toți indivizii pe care îi întâlnește.

Deoarece copilul nu alege persoanele semnificative, identificarea cu ele este cvasiautomată, iar interiorizarea unei realități date este inevitabilă. Copilul o internalizează ca fiind singura lume existentă și imaginabilă. Cine sunt persoanele *semnificative* care oferă modele de roluri pentru copiii străzii? Așa după cum a rezultat din studiul întreprins, părinți alcoolici care se ceartă, se bat, care trăiesc în condiții subumane, în locuințe subdimensionate, cu o dotare igienico-sanitară necorespunzătoare, cu nivel de trai la limita inferioară sau, în cea mai mare parte, familii incomplete, cu climat educațional total necorespunzător.

În asemenea situații este normal să se identifice cu persoanele *semnificative*, să-și interiorizeze normele care i se oferă. Este normal să considere că aceasta este singura lume posibilă și, dacă mama, tata și rudele îi trimit să cerșească sau să fure, să înțeleagă că acesta este modul cel mai bun și corect cu puțință de a trăi.

Rolul socializării negative realizate de familiile de origine

Câteva exemple din situațiile investigate considerăm că sunt relevante pentru a sublinia rolul socializării negative realizate de familiile copiilor.

S.M. este un băiat de 15 ani, care are domiciliul stabil în comuna Diosig, fiind de naționalitate maghiară. Trăiește în stradă cu alți copii aflați în situații similare, cerșind bani pe care-i cheltuiește cumpărând mâncare, țigări și alcool. Împreună cu *prietenii* doarme în gară sau în canale. Provine dintr-o familie incompletă. Tatăl a decedat când copilul avea doar doi ani, iar mama nu avea loc de muncă, astfel încât a fost încredințat unui orfelinat. După ce s-a recăsătorit, mama l-a readus în familie în care mai sunt încă 3 copii, respectiv două surori și un frate. Tatăl (concubinul mamei) este încadrat în muncă, iar

⁴Rotariu, T., Iluț P., *Sociologie*, Cluj Napoca, Editura Mesagerul, 1996, p.98.

mama este casnică. Locuiesc într-o casă cu două camere, sărăcăcios mobilată. Părinții se ceartă mereu din cauza neajunsurilor și ca urmare a alcoolismului tatălui. A urmat școala generală în sat, terminând șapte clase, după care a început să lipsească de-acasă și să absenteze de la școală unde avea rezultate slabe. Împreună cu un grup de prieteni au încercat să treacă frontiera în Ungaria, fără pașaport, dar au fost prinși și internați în Centrul de Reeducare a Minorilor. De atunci trăiește pe stradă din cerșit și probabil din furt, fără ca părinții să-l caute, să încerce să-l recupereze.

B. de 14 ani și **M.** de 9 ani sunt doi frați orfani care, împreună cu încă patru surori, locuiesc la o mătușă, ce are încă trei copii. Cerșesc în tramvaie sau în alte locuri aglomerate, cerând bani și mâncare. Au nevoie de bani și mâncare - după cum declară ei - pentru a-și întreține și cele patru surori. Din cele relatate de copii reiese că mama și tatăl erau alcoolici, fără loc de muncă. Situația familială era total necorespunzătoare, cu certuri și bătăi permanente ale căror victime erau în primul rând copiii. Părinții au plecat în Germania în scop de câștig, lăsând cei șase copii în grija mătușii, și au decedat într-un accident rutier. În această situație cei doi băieți se consideră responsabili pentru întreținerea celor patru surori, iar singurul mijloc de a realiza acest obiectiv este cerșitul, consideră ei. **B.** a frecventat școala doi ani învățând să scrie și să citească, dar a abandonat-o din lipsa îmbrăcăminte și a altor facilități materiale, precum și din cauză că ceilalți copii *il băteau și îl batjocoreau*. De altfel, părinții nu i-au sprijinit niciodată și nu s-au interesat de situația lor școlară sau de faptul că cei doi copii nu se întorceau seara acasă de teama bătăii, dormind pe bănci, în parcuri sau prin boscheți. Ei nu cunosc o lume mai bună și nici nu speră într-o astfel de lume, apreciind că vara este chiar plăcut să doarmă afară, în parcuri, iarna fiind mai greu deoarece este frig. De asemenea, cei doi frați preferă să-și asigure singuri cele necesare traiului, fără a se asocia cu alți copii ai străzii, evitând chiar societatea acestora. Nu cheltuiesc banii câștigați pe alcool, țigări sau droguri, ci de câte ori au ocazia procură cele necesare pentru surorile lor mai mici.

I. K., de 15 ani, declară că este maghiar și trăiește pe străzile orașului de aproape un an, dormind împreună cu un grup de băieți și fete în gara din Oradea. Își câștigă existența cerșind, spălând parbrize în concurență cu alți copii în situație similară, sau uneori furând alimente sau alte bunuri. Provine dintr-o familie cu încă patru frați. Mama l-a părăsit când avea doi ani, plecând în Ungaria, motiv pentru care o urăște. Tatăl s-a recăsătorit. A urmat șapte clase la școala ajutătoare având rezultate școlare foarte slabe, motiv pentru care a renunțat la școală. A fugit de-acasă deoarece nu putea suporta atmosfera și sărăcia de-acasă. Trăiau, șapte persoane într-un apartament cu două camere, în Beiuș, de multe ori neavând mâncarea necesară întrucât tatăl cheltuia cea mai mare parte din câștig pe băutură. Neajungându-le banii, în ultimul timp, tatăl a început să vândă și puținele lucruri din casă, iar băiatul era mereu bătut și certat

de acesta. Mama vitreagă a manifestat cea mai mare atenție față de copil, ajutându-l să-și facă temele pe când frecventa școala, încercând să-l readucă acasă după ce a fugit la Oradea. De asemenea se întâlnește cu fratele mai mare care acum lucrează și locuiește la o prietenă. Nu-l interesează familia, preferă viața de pe stradă. Ar dori să aibă și el o casă frumoasă, să devină zugrav ca fratele său, și să întemeieze o familie în care să crească un singur copil căruia să-i poată asigura o viață fără probleme.

H.A. este român, are 13 ani și declară că de doi ani locuiește și trăiește pe străzi, spălând parbrize și cerșind. Este mulțumit cu viața pe care o duce împreună cu ceilalți copii care trăiesc la fel și pe care-i consideră *frații adevărați*. Declară că vara locuiește în vagoanele de la Depoul CFR Oradea, iar iarna lângă punctele termice de prin oraș, fără a avea un loc anume, întrucât *cei mari* și mai *puternici* îi alungă din locurile mai călduroase. Provine dintr-o familie dezorganizată cu încă trei frați. Nu-și cunoaște tatăl adevărat, mama trăind în concubinaj cu un bărbat, în cartierul Velența. Concubinul este alcoolic, vine acasă mereu beat, îi ceartă și-i bate, atât pe mamă cât și pe copii. Din acest motiv a fugit de-acasă fără ca cineva să se intereseze de soarta lui. Declară că a frecventat școala doi ani și că nu prea știe să scrie și să citească. A avut rezultate foarte slabe și a părăsit școala. Împreună cu ceilalți prieteni fumează, le place să se distreze, dar nu au suficienți bani pentru acestea. Nu are planuri pentru viitor, este mulțumit de viața actuală.

P. A. este o fetiță de 12 ani, de naționalitate maghiară, domiciliind în Oradea. Mama are 37 de ani și lucrează ca femeie de serviciu la o asociație de locatari, iar tatăl natural a murit înaintea nașterii fetiței. Acum mama trăiește în concubinaj cu S.E., cu care are un băiat de 9 ani, școlarizat la Școala ajutoare, fiind înscris în clasa a II-a. Mama sa mai are o fiică de 19 ani care provine dintr-o altă căsătorie (deci trei copii cu trei tați diferiți), tatăl acesteia fiind înjunghiat de tatăl mamei. M. a lucrat într-un bar, iar acum trăiește în concubinaj cu un tânăr care o întreține. Concubinul mamei este alcoolic. În stare de ebrietate a realizat o tentativă de viol asupra minorei, care a scăpat fugind și alertându-și mama. De atunci fetița trăiește pe străzi, cerșind și dormind acasă la o prietenă de 13 ani, care, după cum mărturisește, nu este acceptată de mamă. Urmează cursurile școlii primare având rezultate foarte slabe. A repetat de două ori clasa I și o dată clasa a III-a. Refuză să meargă acasă de teama concubinului mamei. Ar dori să devină cântăreață, să se căsătorească și să aibă un băiețel pe care să-l crească cu multă dragoste.

C. are 8 ani și a venit cu trenul de la Cluj. După cum declară ea, părinții au părăsit-o în urmă cu doi ani, împreună cu două surori mai mici. Acum locuiește împreună cu surorile la o mătușă, sora mamei. Mătușa o trimite să cerșească pentru a le putea întreține. Dacă nu aduce bani, nu este primită în casă fiind certată și bătută. Surorile n-au venit niciodată la Oradea, fiind prea mici. Nu știe de ce au fost părăsite de părinți. Își amintește doar că părinții lucrau la tramvaie

și atunci ducea o viață mai bună pentru că nu era nevoie să cerșească sau să doarmă afară. Ar dori să meargă la școală, să poată avea un loc de muncă și o familie iubitoare.

S.D. este un băiat de 9 ani care n-a frecventat niciodată școala. A fost bătut de concubinul mamei și alungat din casă în urmă cu un an. De-atunci a dormit într-un salon de biliard cu încuviințarea patronului care îi oferea frecvent bani în schimbul unor mici servicii, dar în prezent doarme pe străzi, prin parcuri, prin scările blocurilor etc., deoarece noul patron al salonului de biliard l-a alungat. Tatăl copilului a murit în urmă cu trei ani. Mama a trăit în concubinaj cu mai mulți bărbați care erau alcoolici și îl băteau. Are încă patru frați, o soră de 18 ani și trei frați de 6 și 7 ani, iar cel mai mic de câteva luni. Locuiesc în cartierul Velența, într-un apartament cu trei camere, ocupat abuziv înainte de terminarea blocului. Apartamentul nu are geamuri, uși, nici lumină electrică.

E. este un copil de 10 ani cu o figură deschisă, îmbrăcat cu haine curate și foarte prietenos. Din discuția cu el rezultă că vine din satul Bistra unde are o casă frumoasă, cu radio, televizor, casetofon (nu poate fi precizat dacă este adevăr, sau numai dorința de-a avea așa ceva). Părinții l-ar fi părăsit, spune el. Au plecat să aducă lemne și n-au mai venit (!). Organele locale au intenționat să-l instituționeze într-o casă de copii, dar el a refuzat (poate a fugit de la casa de copii). Întrebat unde doarme și mănâncă răspunde că prin parcuri, prin gară, aceasta neprezentând pentru el vreo problemă fiind obișnuit (evident că este răcit și bolnav). Dacă primește mâncarea, o consumă cu multă poftă, iar ceea ce rămâne, ascunde sub o bancă. Declară că are acasă încă doi saci de haine pe care i-a primit de la *ajutoare*, iar *doamnele de la spălătorie* îi spală haine când le roagă fără să fie nevoie să plătească. Este mic, dar știe să-și poarte singur de grijă. Chiar dacă nu spune întotdeauna adevărul, cert este faptul că este un copil al nimănui, lăsat în stradă să se descurce. Când va fi mare, dorește să devină polițist ca *să ajute copiii*, dorește să călătorească în Japonia. Nu conștientizează faptul că pentru a avea o meserie trebuie să învețe, crede că este suficient să aibă 18 ani pentru a putea deveni ceea ce-și dorește.

F. P. este un băiat în vârstă de 12 ani, român, domiciliat în Oradea. A abandonat școala când era în clasa a IV-a, părăsind și familia compusă din mamă, concubinul acesteia și alți șase copii. Tatăl natural al copilului a părăsit familia când acesta avea doar câteva luni, iar mama copleșită de probleme și de greutate a devenit dură, lipsită de orice urmă de afectivitate. Condițiile materiale în care trăiește sunt foarte precare. Tatăl (concubinul mamei) este șomer, mama casnică. Locuiesc la periferia orașului într-o casă insalubră compusă din două camere. Copilul își amintește de nenumărate cazuri, în care nu aveau nimic de mâncare zile întregi, sau de alte zile în care era certat și bătut de concubinul mamei, dar și de mamă, care nu și-a manifestat niciodată afectivitatea față de el. Singurii *prieteni* ai copilăriei sale au fost doi vecini bătrâni care îl adăposteau

când era bătut și alungat de-acasă, care îl îmbrăcau, îl hrăneau și-i spuneau vorbe bune.

L.C. are 12 ani, de naționalitate maghiară, domiciliat în Oradea. Provine dintr-o familie completă, în care tatăl și mama sunt încadrați în muncă, câștigând circa 300.000 lei lunar. Întreaga familie, compusă din cei doi părinți și șapte copii locuiesc într-o casă compusă dintr-o cameră mare, o bucătărie și un hol. Tatăl este aproape zilnic beat, provocând scandaluri în familie, dar cei doi părinți nu s-au despărțit niciodată. Mama este ocupată și nu cunoaște preocupările copiilor sau situația lor școlară. L.C. a absolvit șase clase, cu o situație școlară submediocră. N-a fost declarat repetent, dar pentru absențe și comportament necorespunzător a fost sancționat prin scăderea notei la purtare. A fugit în repetate rânduri de-acasă ca urmare a lipsurilor materiale și a lipsei de supraveghere din partea părinților. Trăiește din cerșit și furt. Întrebat cum procedează, relatează foarte firesc că se asociază doi sau trei prieteni și fură alimente din piață sau din magazine. Practic, simulează un comportament al unui cumpărător obișnuit așezând mărfurile în coș, iar în timp ce unul dintre ei distrage atenția vânzătoarei prin încăierări, apostrofări sau alte *șmecherii*, ceilalți ascund produse în buzunare sau le transferă unui alt colaborator situat dincolo de casă. Are mai mulți prieteni care trăiesc în aceleași condiții, fură, cerșesc, înșală, violează, fumează, consumă alcool etc.

C.M. este o fetiță de 12 ani, de naționalitate maghiară, care, deși declară că a fost la școală, nu știe să scrie și să citească. Provine dintr-o familie săracă și dezorganizată. Mama nu lucrează, iar tatăl vitreg este bețiv. Având patru copii și fiind lipsiți de mijloace de subzistență, părinții au solicitat ajutor primăriei, care le-a oferit pentru o perioadă masă la cantina de ajutor social. Climatul familial este necorespunzător: alcoolismul tatălui vitreg generează certuri, bătăi și o atitudine de dezinteres total față de viața și activitatea copiilor. Deși mama cunoaște prietenii fetiței și preocupările ilegale ale acestora nu-și face probleme, n-o pedepsește sub nici o formă când aceasta lipsește zile întregi de-acasă. Prietenii fetiței sunt *copiii străzii* pe care-i admiră pentru că știu *să se descurce*. Cu siguranță că majoritatea dintre ei au comis diverse delikte cu care se laudă, chiar faptul de a fi fost *închiși* pentru diverse infracțiuni reprezintă pentru ea motive de admirație. Ar dori totuși să devină frizerișă, dar nu s-ar căsători niciodată, ci dorește doar să se *distreze*.

M. E. este o fetiță de 7 ani, domiciliată într-o comună din județul Bihor. Are un frate mai mic, crescut ca și ea de o bunică, care a decedat. Ambii părinți sunt bețivi, locuind într-o colibă mizeră fără nici un obiect de valoare. Nu este iubită de nimeni, de când a murit bunica nu a mâncat la masă și nu s-a interesat nimeni s-o îngrijească, s-o spele. Regretă moartea bunicii doar pentru că a pierdut sprijinul afectiv, nefiind actualmente legată de nimeni, deși ar dori mult să fie iubită și îngrijită.

Locuiește și trăiește în stradă împreună cu alți copii mai mari care o învață să cerșească. Ea nu se droghează, după cum spune, a fost o singură dată la Centrul de minori, unde i-a plăcut pentru că a primit mâncare, a stat cineva de vorbă cu ea și a avut un pat în care să doarmă. Singurul lucru ce i-a displicut a fost faptul că a fost tunsă (probabil pentru că avea păduchi).

R. este o țigancă de 12 ani, provenind de la țară. Cerșește prin gară, pe străzi, în tramvai, având în brațe o fetiță de circa un an, fetița surorii sale mai mari. Provine dintr-o familie numeroasă (are încă opt frați mai mari și mai mici). Mama este analfabetă, lucrează ocazional în gospodăriile din sat, fiind bolnavă, iar tatăl a murit când Rada era mică. A fost crescută mai mult de bunici care aveau de asemenea o situație materială foarte precară. Locuiesc într-o casă mică (o colibă) cu dotări sumare. Fetița declară că mama nu este alcoolică și nu-și bătea copii, dar nici n-a manifestat o afectivitate deosebită față de ei. Nu a avut timp și nici dorința de a-i supraveghea sau de a-i trimite la școală. Este analfabetă, n-a frecventat școala deloc din lipsa mijloacelor materiale necesare. Nu fumează, nu bea, folosește banii obținuți din cerșit pentru mâncare și pentru a-și ajuta sora mai mare și chiar mama.

Doarme în stradă, în gară, în parcuri chiar și iarna, deși este foarte sumar îmbrăcată. Declară că ar dori să fie frumos îmbrăcată, să meargă la școală. Refuză categoric însă ideea căsătoriei de teama eșecului, a violenței la care ar putea fi supusă de soț (cunoscând exemplul surorii sale).

Rolul socializării secundare în constituirea fenomenului copiilor străzii

Conform teoriei lui Hirschi, implicarea în activități școlare, care să le ocupe timpul în mod util și care să conducă la aprofundarea normelor și valorilor culturii dominante, contribuie la formarea și consolidarea unor conduite conformiste. Pornind de la această idee, studiul de față și-a propus testarea ipotezei conform căreia **copiii străzii sunt recrutați în special din rândul celor care nu sunt școlarizați**, al celor care au o atitudine negativă față de școală, care au rezultate slabe la învățătură.

Datele prezentate anterior confirmă validitatea acestei ipoteze.

După prima etapă a socializării, copiii suferă procesul de socializare secundară ce presupune interiorizarea cerințelor, informațiilor, normelor și valorilor promovate de către diverse instituții sociale, specializate în acest sens. Dacă în cadrul socializării primare copilul își interiorizează *lumea socială de bază*, adică *o anumită lume, de acasă*, în procesul socializării secundare el își însușește realități parțiale *sublumii*.

Și aici pot apărea persoane semnificative, dar ele sunt mai fluctuante, putând renunța la unele în favoarea altora pentru menținerea identității proprii. Socializarea secundară coincide cu perioada trecerii de la copilărie la pubertate,

gândirea copilului devenind tot mai critic-dubitativă, prezentând argumente raționale.

În condiții ideale, socializarea secundară merge în prelungirea celei primare, fără conflicte și răsturnări de valori. Într-o astfel de situație familia sprijină copilul în însușirile cunoștințelor, în formarea deprinderilor practice, de limbaj și mentale, transmise în școală, prin grupul de prieteni, mass-media și alți factori ai socializării secundare.

În cazul subiecților cuprinși în actualul studiu, între educația realizată de familie și cea propusă de școală există profunde contradicții. Familia nu se interesează de modul în care copilul respectă normele de conduită promovate de școală, dimpotrivă, uneori dezaprobă această activitate, evaluând negativ practicile școlare, diminuând rolul lor și autoritatea profesorilor în fața copilului. Aceste dezacorduri determină comportamente în consecință, majoritatea tinerilor cercetați de noi (94,3%) declarând că în școală au avut rezultate slabe, 37,5% că au repetat anumite clase, 12,7% că au fost exmatriculați pentru comportament necorespunzător, iar 41,5% declară că au fost sancționați de școală prin scăderea notei la purtare, 72% dintre ei fugind de la școală.

În această situație este foarte evident că socializarea *negativă* realizată de familie nu poate fi corectată, de altfel cea mai mare parte din acești copii fug de la școală, neacordându-și nici măcar șansa de a încerca o oarecare *resocializare*.

Rolul grupurilor de similaritate în constituirea comportamentelor copiilor străzii

Scăpați de sub influența școlii și a familiei, această categorie de copii, se asociază cu alți adolescenți de seama lor în *grupuri de similaritate* sau de *echivalență*. În general grupurile de adolescenți, de *joacă a copiilor* (H.Cooley), exercită un rol benefic în formarea personalității tânărului, în special în afirmarea sentimentelor de ambiție și onoare (Cooley), în afirmarea eului și a independenței față de familie și alte autorități. Adolescenții simt mai mult confort psiho-afectiv în grupul celor similari sau foarte apropiați ca vârstă.

În grupurile de *similaritate* adolescenții își satisfac nevoia de afirmare a unor statusuri superioare prin diverse mijloace: bani prin care achiziționează obiecte ce le conferă *prestigiu* în fața celorlalți, abilități fizice pe care le etalează în întâlniri sportive, cunoștințe etc.

Copiii străzii se asociază în totalitate cu indivizii care au o situație similară cu a lor, adică sunt supuși socializării negative, au fugit de la școală, sunt lipsiți de minime posibilități sau sunt expuși situației de a-și asigura singuri hrana zilnică, îmbrăcăminte și chiar adăpostul. Afirmarea, dobândirea unor statusuri

gândirea copilului devenind tot mai critic-dubitativă, prezentând argumente raționale.

În condiții ideale, socializarea secundară merge în prelungirea celei primare, fără conflicte și răsturnări de valori. Într-o astfel de situație familia sprijină copilul în însușirile cunoștințelor, în formarea deprinderilor practice, de limbaj și mentale, transmise în școală, prin grupul de prieteni, mass-media și alți factori ai socializării secundare.

În cazul subiecților cuprinși în actualul studiu, între educația realizată de familie și cea propusă de școală există profunde contradicții. Familia nu se interesează de modul în care copilul respectă normele de conduită promovate de școală, dimpotrivă, uneori dezaprobă această activitate, evaluând negativ practicile școlare, diminuând rolul lor și autoritatea profesorilor în fața copilului. Aceste dezacorduri determină comportamente în consecință, majoritatea tinerilor cercetați de noi (94,3%) declarând că în școală au avut rezultate slabe, 37,5% că au repetat anumite clase, 12,7% că au fost exmatriculați pentru comportament necorespunzător, iar 41,5% declară că au fost sancționați de școală prin scăderea notei la purtare, 72% dintre ei fugind de la școală.

În această situație este foarte evident că socializarea *negativă* realizată de familie nu poate fi corectată, de altfel cea mai mare parte din acești copii fug de la școală, neacordându-și nici măcar șansa de a încerca o oarecare *resocializare*.

Rolul grupurilor de similaritate în constituirea comportamentelor copiilor străzii

Scăpați de sub influența școlii și a familiei, această categorie de copii, se asociază cu alți adolescenți de seama lor în *grupuri de similaritate* sau de *echivalență*. În general grupurile de adolescenți, de *joacă a copiilor* (H.Cooley), exercită un rol benefic în formarea personalității tânărului, în special în afirmarea sentimentelor de ambiție și onoare (Cooley), în afirmarea eului și a independenței față de familie și alte autorități. Adolescenții simt mai mult confort psiho-afectiv în grupul celor similari sau foarte apropiați ca vârstă.

În grupurile de *similaritate* adolescenții își satisfac nevoia de afirmare a unor statusuri superioare prin diverse mijloace: bani prin care achiziționează obiecte ce le conferă *prestigiu* în fața celorlalți, abilități fizice pe care le etalează în întâlniri sportive, cunoștințe etc.

Copiii străzii se asociază în totalitate cu indivizii care au o situație similară cu a lor, adică sunt supuși socializării negative, au fugit de la școală, sunt lipsiți de minime posibilități sau sunt expuși situației de a-și asigura singuri hrana zilnică, îmbrăcăminte și chiar adăpostul. Afirmarea, dobândirea unor statusuri

superioare prin care să-i impresioneze pe ceilalți sunt realizabile în aceste cazuri prin activități specifice. Ne referim la faptul că liderul grupului va fi cel care posedă cea mai mare abilitate în a *fura* bunurile de care au nevoie, cel care este puternic și-i învinge pe toți în lupta pentru adăpostul cel mai bun și mai cald, cel care reușește să scape de sub urmărirea organelor de poliție, cel ce deține cele mai *tehnice* metode de înșelare, furt și minciună etc. Aceste valori devin valorile proprii ale grupului de copii ai străzii, astfel de atitudini, gesturi și idei sunt evaluate de ei pozitiv. Mai mult decât atât, cei care nu împărtășesc astfel de valori sunt eliminați din grup, marginalizați și chiar *turnați* organelor de poliție. Lupta pentru existență se afirmă în cadrul acestor grupuri în toată forța ei, inclusiv în ceea ce privește câștigarea celor mai bune, mai *rentabile* locuri de cerșit în care nu au acces decât cei mai puternici sau cei *favorizați* de aceștia, cei mai slabi acceptând locurile mai puțin căutate, mulțumindu-se cu ceea ce primesc de-aici. Din discuțiile cu copii și cu persoanele care se ocupă de ei și-i cunosc într-o anumită măsură, am reținut faptul că regulile impuse de grup, respectiv de liderii grupului, sunt respectate cu multă strictețe, nici unul din membrii grupului neîndrăznind să divulge secretele acestuia, întrucât divulgându-le ar fi aspru pedepsiți (deci un motiv puternic al conformității îl reprezintă cu siguranță teama de pedeapsă). Cel mai relevant exemplu în acest sens îl reprezintă cazul prostituatelor care sunt *protejate* de un proxenet pe care nu-l declară de teama posibilei răzbunări, cu toate că sunt nemulțumite de modul în care sunt *folosite* de acesta.

Pentru exemplificare, am dori să consemnăm că cei circa 130 de copii ai străzii care își duc viața pe străzile orașului Oradea pot fi grupați în două mari categorii:

A. O primă categorie o constituie copiii care *fug de acasă* datorită condițiilor materiale nesatisfăcătoare, căutând mijloace de satisfacere a nevoilor elementare de hrană și îmbrăcăminte, sau datorită climatului familial necorespunzător. Cerșind, furând, spălând parbrize, efectuând munci ocazionale necalificate în schimbul obținerii bunurilor necesare, acești copii se asociază în grupuri de dimensiuni diferite, de la doi până la zece membri, care își instituie norme și valori distincte pe care, cei care trăiesc în grup, le respectă cu strictețe. Membrii grupului se sprijină reciproc, manifestând comportamente agresive față de membrii altor grupuri sau față de indivizii izolați care încearcă să le încalce teritoriile de cerșit sau locurile de dormit. În aceste dispute se afirmă liderii grupului care sunt cei mai respectați, admirați și care au prioritate (vezi cazurile prezentate anterior)

B. O altă categorie o reprezintă grupurile constituite în majoritate din copiii proveniți de la casele de copii, în special a celei din Beiuș, și din absolvenții școlilor speciale. Ei sunt organizați în grupuri de 7–8 până la circa 15 persoane, având situații similare. Fiind nevoiți să părăsească orfelinatul sau școlile speciale întrucât au absolvit aceste școli, fără ca în societate să existe

instituții, pârghii sociale care să-i sprijine în vederea încadrării în munci corepunzătoare pregătirii lor profesionale sau care, temporar, să le asigure o *protecție* socială circumstanțială, având în vedere situația lor specială, acești tineri rămân, la propriu și la figurat, în stradă.

Chiar dacă Legea nr. 1/1990 privind protecția socială a *șomerilor* le asigură imediat după absolvire un ajutor bănesc, tinerii din această categorie sunt lipsiți de adăpost.

Unul din grupurile de acest tip cuprins în studiul nostru este constituit din tineri care au absolvit școala din Beiuș, în aceeași promoție. Rămânând fără adăpost au făcut demersuri pe lângă Primăria municipiului în vederea obținerii unui spațiu în care să doarmă și să se adăpostească de intemperii, dar soluționarea problemei, deloc simplă, se amână. Cei circa 12 absolvenți nu au altă alternativă decât să hoinărească pe stradă, iar noaptea să doarmă în gară, în piețe, în parcuri etc. Grupul este compus din fete. O parte din fete, ademenite de proxeneți și dorind să-și procure diverse obiecte la care nu au acces, dar care le tentează, au început să practice prostituția. O altă parte trăiesc din veniturile pe care le obțin din diverse munci ocazionale (încărcatul, descărcatul diverselor mărfuri, lemne, transportul unor produse, curățenie etc.) Noaptea se întâlnesc în aceleași puncte comune acordându-și reciproc ajutor, relatându-și întâmplările de peste zi, construind un mod de a trăi propriu care începe să le placă, pe care îl consideră cel mai bun cu putință.

Cunoscând situația acestor fete, Episcopia Romano-Catolică le oferă un apartament în cartierul Rogerius. Din acel moment grupul are un adăpost, locuiește în condiții civilizate. Dar situația nu durează mult, întrucât ele își continuă activitatea, practicând comportamentele proprii, ocupându-se de chefuri, aducându-și zi și noapte acasă toți prietenii din oraș, poluând moral întreaga zonă. Numeroasele reclamații din partea vecinilor duce la evacuarea lor din apartament, fetele fiind nevoite să revină la vechiul mod de viață. În această perioadă una din fete naște o fetiță cu care trăiește în stradă o perioadă de aproximativ o lună.

Aflând despre situația fetelor o persoană binevoitoare le oferă un apartament cu patru camere în care locuiește tânăra mamă cu copilul cu alte trei fete din grup, împreună cu două studente de la secția de asistență socială a *Institutului Emanuel*, care s-au oferit să le sprijine. Restul fetelor trăiesc încă în stradă, practicând prostituția, cerșind și furând, având convingerea că a fura, a înșela nu reprezintă un delict, ci un mijloc de a-și câștiga existența.

Cel de-al doilea grup studiat este format din fete și băieți care au absolvit școala la Casa de Copii din Beiuș. La început, grupul era format doar din cinci fete care s-au acomodat în scurt timp regulilor străzii. Ele au constatat că și lumea străzilor este *patronată* de *veterani*, fiindu-le interzis să doarmă până și în parcuri sau în canale dacă nu au acordul *stăpânilor*, respectiv al acelor persoane care prin forța fizică s-au impus ca lideri ai grupurilor, protejându-i pe

cei care li se supun. În gări nu se pot adăposti pentru că sunt alungate de organele de ordine. În aceste situații au găsit mijloace de supraviețuire; unele au fost acceptate de persoane fizice în casă în schimbul unor servicii. Am întâlnit situații în care astfel de persoane s-au implicat mult în soluționarea problemei tinerilor, străduindu-se în găsirea unui loc de muncă, chiar a unor prieteni care să le scoată de sub influența nefastă a grupurilor străzii în care s-au format. Din cazurile cunoscute de noi nici unul din copii n-a fost recuperat.

Majoritatea fetelor s-au acomodat grupurilor; unele practică prostituția, aflându-se sub protecția unor proxeneți pe care nu-i deconspiră (totuși am reținut că printre ei cei mai influenți și de temut sunt frații Mândruț), iar altele s-au asociat cu băieții cei mai adaptați din grup cu care întrețin relații sexuale, în schimbul protecției pe care aceștia le-o oferă. Hrana este asigurată de cele mai multe ori prin furtul în grup din piețe sau din magazine, iar adăpostul rămâne strada.

Un alt grup, variabil ca număr este constituit din fete și băieți, proveniți de la Casa de Copii din Beiuș, dar căroro li s-au adăugat și alți copii fugiți de acasă și care au obținut o locuință de la Primărie, situată pe strada Iuliu Maniu. Locuința este compusă dintr-o cameră neîntreținută, fără geamuri, mobilată cu trei paturi fără saltea și cu o masă. În curte există încă 5-6 asemenea camere locuite de țigani care, în general, acceptă comportamentele copiilor în cauză, întrucât nu diferă mult de propriile comportamente.

În cadrul mecanismului *căderii* (dacă acești copii mai pot cădea după ce au fost părăsiți de familiile de origine, fiind privați de afectivitatea și sprijinul părinților) un important rol după cum am constatat îl reprezintă *eticheta* cu care acești tineri își fac debutul în societate.

Este cunoscut faptul că tinerii care provin din familii normale din punct de vedere al structurii și al climatului familial sunt sprijiniți de către familiile de origine în găsirea unui loc de muncă după absolvirea școlii, acordându-li-se tot confortul până la "primul salariu", fiind îndrumați și supravegheați în continuare de familie. De altfel, mai ales în cadrul economiei de piață, în care sistemul *recomandărilor* acționează și pe piața muncii, situația familiilor de origine ale tinerilor constituie un criteriu fundamental în dobândirea locurilor de muncă, în special a celor bine remunerate.

Absolvenții școlilor speciale sau ai caselor de copii răzlesc cu foarte mare greutate pe piața muncii. *Eticheta* de vagabonzi, de certați cu munca, dezordonăți, înclinați spre furturi și alte acte infracționale, acționează asupra întregului grup. Foarte rare sunt persoanele fizice sau societățile comerciale care *au curajul* să încheie contracte de muncă sau convenții cu persoane din această categorie.

Experiența de circa 10 ani pe care autoarea studiilor a avut-o în încadrarea în muncă a acestor persoane (ca sociolog în cadrul Oficiului Forței de Muncă) a confirmat influența negativă pe care grupurile de similaritate din casele de copii

și din școlile speciale o au asupra tinerilor. Eforturile Oficiului Forței de Muncă și chiar cele personale au fost rareori răsplătite în perioada amintită prin integrarea acestor persoane în muncă.

Un caz dintre numeroasele întâlnite este, credem noi, foarte relevant și, din păcate, reprezentativ pentru această categorie.

C. E. absolvent al școlii speciale din Oradea, în anul 1992, având meseria de tapițer, se prezintă la Oficiul Forței de Muncă pentru a i se oferi sprijin.

Este de naționalitate rom, provine din zona Valea lui Mihai, dintr-o familie de romi care l-a abandonat la Leagănul pentru Copii din Oradea. Nu-și cunoaște părinții, de altfel îi disprețuiește considerându-i *țigani murdari și nenorociți*. A trăit până la 18 ani exclusiv în instituții de ocrotire a copiilor, considerând că societatea, prin persoanele încadrate, are doar obligații față de el, fiind nemulțumit de toți și reclamând numeroase nereguli reale sau imaginare, motiv pentru care la terminarea școlii nu i se permite să rămână în căminul internat și este lăsat în stradă. Povestea lui, ca și aspectul, impresionează pe cei care-l ascultă și reușește chiar să convingă. Drept urmare am hotărât să-l sprijinim să se integreze în viața socială făcând apel la toate mijloacele formale sau informale de care dispuneam. Prin urmare, am făcut demersuri pentru încadrarea sa în muncă, oferindu-i locuri de muncă acceptabile. Unul din aceste locuri de muncă se adapta perfect situației sale. I se cerea să facă ordine și curățenie în curtea S.C. Azbociment Oradea, fiind ocrotit de personalul din cadrul societății căreia îi relatase pe larg situația tânărului *protejat*. Mai mult, personalul societății, inclusiv colegii de muncă, se străduiau să-i asigure și pachetele de alimente pentru a reuși să se descurce până la salariu. A lucrat în aceste condiții trei săptămâni (de altfel recordul din întreaga lui carieră profesională) după care a părăsit locul de muncă, motivând că nu poate lucra în societatea țiganilor. I s-au oferit și alte locuri de muncă pe care le-a refuzat sub diverse pretexte.

Între timp ne-am preocupat și de asigurarea unei locuințe intervenind la diverse societăți care aveau cămin de nefamiliști. I s-a oferit o garsonieră într-un cămin de nefamiliști al unei societăți de construcții în care a locuit o perioadă scurtă, după care a părăsit garsoniera motivând că în acel bloc locuiesc numai țigani și vagabonzi care-i displac. A primit din nou o garsonieră, prin intervenție la Primărie, unde a locuit o perioadă, după care a fost evacuat de locatari întrucât aducea cu el tot felul de persoane dubioase care produceau scandaluri, certuri, organiza chefuri cu beții, conturbând ordinea și liniștea publică. Primea mereu ajutoare în alimente, îmbrăcăminte sau bani în schimbul unor mici servicii sau din cerșit complăcându-se în această situație, preferând să trăiască astfel mai degrabă decât din muncă, aceasta presupunând respectarea unor norme și al unui program de activitate.

Am ajuns la concluzia că prin micile ajutoare acordate ne facem vinovați de încurajarea atitudinii de trai fără muncă. Ne relatea că doarme în blocurile

neterminate, acoperindu-se cu obiecte de îmbrăcăminte. I s-a acordat 9 luni + încă 18 luni, ajutor de șomaj pe care-l cheltuia pe nimicuri, în continuare trăind din cerșit și munci ocazionale. Acum are peste 23 de ani și l-am observat cerșind în locuri aglomerate, utilizând pentru aceasta diverse *tertipuri*. Ultima dată l-am zărit mimând că ar fi șchiop, fiind îmbrăcat în zdrențe.

Deși cerșește și probabil că fură și înșeală, declară că este corect, că el crede în Dumnezeu care îl ajută mereu. Respinge cu vehemență atitudinile prietenilor săi care beau, înjură, fumează, fură, dar probabil procedează la fel. Știe să adopte poziții de duplicitate pentru a supraviețui. Are mare nevoie de afectivitate și de credința că este sprijinit, dar știe și să-și manifeste recunoștința. În multe situații ne-a impresionat prin gesturile de recunoștință pe care le-a manifestat repetat la atitudinea mea, respectiv venea frecvent cu mici buchețele de flori (probabil furate din parc sau de la florării), cu ocazia unei zile de 8 Martie a adus chiar un aranjament floral pentru care spunea că a efectuat diverse servicii florăresei. De asemenea îmi proteja, cu ostentație chiar, automobilul de care *cei răi* nu aveau voie nici măcar să se apropie. În sistemul său axiologic, iată că existau și valori pozitive ca recunoștința, respectul, prietenia, alături de cele specifice grupului străzii care predominau, care au fost interiorizate cu mult mai multă frecvență și putere și care prevalează în sistemul său de valori.

Acest individ (ajuns la vârsta de 24 de ani) nu mai poate fi recuperat și integrat în societate, întrucât socializarea negativă realizată de *subcultura* grupului de copii ai străzii este prea bine structurată și consolidată.

La acest nivel de socializare secundară considerăm că efectul *etichetei* cumulat cu o anumită obișnuință și comoditate oferită de traiul ușor, fără muncă și obligații acționează ca mecanisme frenatorii ale procesului de inserție socială a tinerilor proveniți din casele de copii. Procesul de recuperare a lor este foarte dificil, dacă nu imposibil de realizat. Singura alternativă ar fi scoaterea lor de sub influența grupurilor de similaritate, ceea ce este posibil doar prin integrarea într-un alt grup care să-i ofere treptat nevoile afective de securitate, de confort, de satisfacții pentru munca depusă.

Valori caracteristice copiilor străzii

Din analizele efectuate vom încerca în continuare o conturare a principalelor elemente care caracterizează sistemul de valori al grupurilor de copii ai străzii, urmărind câteva dimensiuni, după cum urmează:

Atitudinea față de muncă.

În cadrul sistemului de valori interiorizat de copiii străzii munca nu este o valoare deosebită, dimpotrivă, cei care muncesc sunt desconsiderați întrucât *nu știu să se descurce*. În general, ei consideră că munca este prost plătită și prin

urmare nu merită să-ți câștigi existența pe această cale. Mai mult, angajarea într-o muncă anumită implică respectarea unui program, a unor ierarhii, ceea ce le limitează libertatea. De aceea sunt preferate muncile ocazionale care nu-i obligă la nimic și care le oferă posibilitatea unui câștig imediat.

Dacă totuși sunt încadrați, chiar și pentru o perioadă scurtă, nu depun prea mare interes sau implicare în activitate, căutând permanent posibilitatea sustragerii de la efort.

Sentimentul satisfacției pentru munca bine îndeplinită, de calitate, le este străin. În momentele în care sunt supravegheați se angajează în activitate, dar dacă supravegherea încetează implicarea lor se diminuează sau, pur și simplu, dispare. Pentru fetele cuprinse în studiu *prostituția* este considerată o muncă normală, ca oricare alta, care aduce un câștig, fiind apreciată chiar ca mijloc de a-și etala *calitățile*.

Curățenia propriului corp sau a locuinței

Acestea reprezintă, de asemenea, aspecte care sunt evaluate negativ de copiii străzii. Camera în care trăiesc (cea primită de la Primărie) este într-o situație deplorabilă. Geamul existent nu este șters niciodată. Paturile sunt murdare, masa nu a fost curățată probabil niciodată, după aspect. Hainele pe care le îmbracă nu sunt spălate niciodată, după multe purtări sunt aruncate și înlocuite cu altele care provin din *ajutoare*. Aspectul exterior de neîngrijit, de nespălat și nepieptănat sunt caracteristici, *semne* exterioare care-i evidențiază pe stradă, în parc, în localuri. De altfel cei curați, îmbrăcați civilizată sunt respinși și ironizați de grupul de copii ai străzii întrucât nu sunt *de-ai lor*. În cele mai multe cazuri, aspectul de *zdrențaros*, murdar sau îmbrăcat murdar sau sumar este intenționat construit pentru a inspira trecătorilor sentimente de milă și a-i determina să le acorde ajutor. În acest scop sunt exploatate în multe cazuri diverse accidente (picioare sau mâini rupte), infecții ale pielii, deformări congenitale sau chiar automutilări.

Atitudinea față de proprii copii

Patru dintre fetele incluse în lotul studiat au născut copii pe care i-au îngrijit singure o anumită perioadă, după care i-au încredințat Leagănului pentru copii Oradea. Una din fete a încredințat fetița unei Fundații pentru protecția copiilor, coordonată de o absolventă a secției de asistență socială. Aici este îngrijită și se caută între timp o familie care să adopte copilul.

La început am constatat că tinerele mame nu doreau să-și înstrăineze copiii, ar fi vrut să-i crească, să-i păstreze, dar nu cunoșteau nici regulile elementare de îngrijire a unui copil. Îl îmbrăcau sumar și îl hrăneau la întâmplare. Fata din apartamentul situat în Rogerius făcea baie copilului, după care deschidea geamurile pentru aerisire, îl lăsa să doarmă într-o cameră ticsită de fum, în condiții de gălăgie, chefuri, certuri etc.

În final toate cele patru mame au încredințat copiii unor instituții pentru ocrotirea acestora, consolându-se cu ideea că acolo li se vor oferi condiții mai bune decât le-ar putea oferi ele, ceea ce, de fapt, este foarte adevărat. Dacă imediat după încredințarea copiilor, tinerele mame îi vizitează destul de des, cu timpul afectivitatea lor este ștearsă de problemele curente, de perspectiva distracțiilor și a libertății de a acționa, vizitele rărindu-se tot mai mult, fiind foarte probabil că vor înceta definitiv. Din discuțiile cu persoanele ce se ocupă de copii am reținut că perspectiva câștigului le readuce ori de câte ori se ivesc ocazii de înfiere a copiilor.

Întrucât aceste fete nu mențin nici o relație cu lumea dinafara grupului, ele nu cunosc și nu se interesează de aplicarea unor măsuri minime de evitare a sarcinii sau eventual de întrerupere a acesteia. De altfel receptivitatea la problemele cu care se confruntă lumea *dinafara lor* este foarte scăzută. În perioada în care, împreună cu un grup de studenți, le întâlneam în fiecare vineri, în spatele Teatrului de Stat, ele (ca de altfel și băieții) erau interesate doar de ajutoarele materiale pe care le-ar putea primi și în special de bani. Am constatat că obiectele primite, inclusiv cele de îmbrăcăminte, erau în scurt timp vândute. De aceea am hotărât să le acordăm doar ajutoare în alimente. Inițiativa studenților de a-i sprijini să-și facă ordine și curățenie în locuința oferită de Primărie pe str. Iuliu Maniu n-a fost agreată, întâlnirea programată nefiind onorată de locatari.

Atitudinea față de alții

Aceasta poate fi urmărită pe mai multe dimensiuni. În primul rând atitudinea copiilor străzii față de **proprii părinți**, este în general de respingere, de revoltă; uneori ei declară chiar că-și urăsc mama sau tata, fie pentru că i-au abandonat, fie pentru că nu s-au interesat de ei, pentru că le-au aplicat pedepse prea aspre, pentru că nu se interesau decât de băutură etc.

Unii dintre copiii cuprinși în eșantion, deși au părăsit familia, manifestă sentimente de înțelegere și compasiune mai ales față de mamă, căreia nu-i reproșează lipsa de supraveghere înțelegând că era sufocată de probleme și greutate. În multe situații, așa după cum a rezultat și din cazurile prezentate, copiii duc familiei bunurile obținute din cerșit sau poate din furt, întrucât știu că are nevoie de ele.

Pentru **frații** mai mari sau mai mici, în general, atitudinile sunt favorabile. După cum am arătat deja, sunt situații în care frații se asociază, practicând împreună comportamente stradale, sau declară că cerșesc sau fură pentru a întreține surorile sau frații mai mici. Pe de altă parte, frații mai mari oferă pentru ceilalți, modele comportamentale, reprezentând motive de mândrie, mai ales în situația în care dobândesc statute de prestigiu printre copiii străzii. Alții se identifică cu frații mai mari suferind pentru nerealizările lor, fiind mareați puternic de experiența nereușită a acestora, dorind cu orice preț s-o evite. Ca

exemplu în acest sens poate fi evocat cazul unei fetei care nu dorește cu nici un chip să se căsătorească pentru a evita situația și eșecurile surorii sale în căsătorie, care este maltrată de soț.

Față de membrii **grupului stradal** în care sunt integrați, cu care cooperează în procurarea alimentelor, a îmbrăcăminteii sau a locurilor de adăpost, copiii manifestă sentimente de solidaritate, de înțelegere, de sprijin. Au fost întâlnite situații în care copiii cu care am discutat și cărora le-am oferit alimente le-au împărțit cu prietenii lor, dar și atitudini de concurență sau de exploatare în special a celor mai mici de către cei mai mari și puternici. Băieții mai mari din grup *protejează* fetele oferindu-le din ceea ce *câștigă* dacă acestea li se subordonează, întreținând relații sexuale cu ei sau cu cei cărora *le plasează* ei în schimbul diferitelor avantaje. De altfel, cei puternici, *patronii* condiționează obținerea oricărui privilegiu acordat celorlalți membrii ai grupului, funcționând un sistem de statusuri diferențiate recunoscute și respectate de toți. Liderii grupului se impun prin calitățile pe care le au, între care primează forța fizică, dar și abilitatea de a se *descurca* în viața de stradă, cuvântul *descurcăreț* fiind cel mai des utilizat în invocarea calităților prietenilor. Cei *descurcăreți* sunt de altfel cei care au bani și prin urmare dispun de bunurile râvnite de toți. Cei care din diverse motive sunt agreeți și acceptați de lideri sunt persoane favorizate, având acces la cele mai bune, mai călduroase locuri de dormit, putând *opera* în zona cea mai rentabilă, ceea ce atrage după sine recunoașterea și respectul, uneori invidia celorlalți.

Relațiile cu membrii altor grupuri sunt relații de ostilitate și de concurență întrucât își dispută zonele în care cerșesc sau fură, precum și cele în care se adăpostesc și dorm. Aceeași atitudine este manifestată și față de copiii care acționează singuri sau în grupuri restrânse (de doi sau trei). Oricum, dacă nu sunt cunoscuți ca făcând parte din grup, sunt *reclamați*, goniți și împiedicați să-și desfășoare activitatea.

Față de **toți ceilalți membrii ai societății**, copiii străzii manifestă o atitudine ascunsă, de răutate. *Malițiozitatea* lor rezultă dintr-un sentiment de invidie poate neconștientizat, pentru faptul că *ei* au case, bani și haine frumoase, ei merg la școală, au jucării și bomboane. De aceea de multe ori în parcuri, pe stradă agresează alți copii (pe cei mai slabi decât ei), le fură lucrurile (căciula, ghiozdanul etc.) nu neapărat pentru că ar avea nevoie de ele, ci pentru a le face rău, pentru a se *răzbuna* pentru statusul propriu de inferioritate.

Demnitatea, cinstea, corectitudinea, sunt cuvinte și atitudini pe care copiii străzii nu le cunosc, în primul rând pentru motivul că n-au avut în viața lor exemple de astfel de atitudini, nici o instanță de socializare cărora au fost expuși neoferindu-le astfel de valori.

De asemenea, pentru acești copii furtul sau cerșitul nu reprezintă infracțiuni, nu constituie motive de rușine, ci dimpotrivă, motive de laudă, de

dobândire a unor statusuri de prestigiu. În imaginea lor, organele de poliție nu sunt menite să asigure ordinea socială sau respectarea legii, ci reprezintă *forțe ale răului* pe care trebuie să le ocolească sau care trebuie *învinse*. Persoanele care reușesc să înșele factorii de ordine devin *eroi* admirați și adulați.

În cadrul grupurilor se constată că, pe măsura avansării în *cariera* de copil al străzii, are loc o specializare a membrilor grupului în diverse tipuri de infracțiuni. Unii au devenit proxenați bogați, deținând și luptând pentru întâietate în acest domeniu, cunoscând tot ceea ce se întâmplă din acest punct de vedere în zona în care operează. Unii s-au specializat în furturi de obiecte din mașini, acționând doar în cazul mașinilor deschise, alții forțează sistemul de închidere utilizând în acest scop chei universal valabile, confecționate de specialiști contra unor importante sume de bani.

Specializarea aduce după sine plăcerea de a fura, de a dovedi membrilor grupului că merită să dobândească și să păstreze un statut de lider. Aceste *victorii* sunt relatate cu mândrie și cu lux de amănunte persoanelor *dinafară*, (dacă acestea câștigă încrederea grupului), pentru satisfacerea nevoii de *afirmare*, sau ca formă de manifestare a *teribilismului* specific vârstei.

Dacă în societatea *dinafara grupului* întâlnesc persoane de încredere, care i-au ajutat sau le-au satisfăcut nevoia de încredere și respect pentru propria persoană, care i-au salvat în anumite momente *critice* pentru ei, știu să-și manifeste recunoștința și se *mândresc* s-o facă.

Ni se pare relevant cazul unui minor care, participând în grup la un furt de obiecte din mașini, a interzis celorlalți să forțeze mașina a cărei proprietară era una din supraveghetoarele de la Centrul de Reeducare a Minorilor, care a manifestat probabil o atitudine de protejare sau de simpatie față de acel copil.

Nivelul de aspirație

Este direct legat de performanțele anterioare și de exemple din universul propriu.

După cum am prezentat în cazurile expuse, nivelul de aspirație referitor la profesie este relativ redus, majoritatea copiilor dorind să devină muncitori calificați în meserii pe care le practică persoanele care populează mediul lor limitat, respectiv părinții și frații (zugrav, șofer, instalator, agricultor, tapițer etc.).

Puțini au niveluri de aspirații mai înalte, aceștia visând să devină medici pentru că "ei câștigă bani mulți" sau polițiști, pentru "a ajuta copiii fără adăpost". După cum se observă, calitățile profesiei sunt evaluate în funcție de

experiența directă a copilului, legată de persoana care practică respectiva profesie.

În orice caz, cu excepția pomenită, majoritatea profesiilor sunt apreciate datorită posibilităților de câștig oferite, prin profesie viitoare acești copii văd doar satisfacerea necesităților materiale.

În același timp s-a remarcat o lipsă de conștientizare din partea subiecților a relației între performanțele școlare și nivelul de aspirație profesională.

Majoritatea subiecților doresc să aibă o casă, o locuință proprie *în care să intre când doresc*, în care să-și întemeieze o familie. Toți vor să câștige bani mulți pentru a-și procura cele necesare vieții.

Nici unul din subiecți nu și-a exprimat dorința de a avea o familie cu mulți copii, dimpotrivă toți cei care își doresc copii, limitează numărul lor la unul sau doi, motivând că speră astfel să le ofere condiții bune de viață și o educație corespunzătoare.

Toate aceste elemente dovedesc faptul că subiecții cunoștientizează precaritatea situației economice a familiilor lor de origine, climatul necorespunzător în care au crescut, faptul că valorile transmise de familie nu sunt compatibile cu valorile societății în care trebuie să se integreze.

Cei trei factori delictogeni, respectiv *familia, școala și grupul de prieteni*, își combină și cumulează efectele, se sprijină reciproc fiind foarte greu să li se separe aportul în generarea comportamentelor de *copii ai străzii*. Cazurile analizate ne conduc totuși spre concluzia conform căreia **principalul factor care produce fenomenul copiii străzii îl reprezintă familia de origine a copilului**, prin condițiile economice oferite copilului, prin climatul socio-afectiv existent în familie, prin sistemul de valori pe care-l transmite copiilor în general, prin socializarea negativă pe care o realizează în primii ani de viață a copiilor. Efectele socializării negative se extind și își prelungesc influențele asupra socializării secundare realizate de școală și aruncă copilul în stradă, în grupurile de copii cu aceleași caracteristici. După cum au relevat cazurile prezentate, grupurile de copii ai străzii realizează o socializare *discordantă*, în opoziție cu socializarea realizată de școală, de mass-media și de alți factori care își propun să transmită copiilor valorile culturii dominante.

Socializarea negativă realizată de astfel de grupuri este cu atât mai eficientă cu cât transmite valori asemănătoare cu cele "inculcate" de familiile de origine, iar școala nu și-a interferat influențele prin transmiterea culturii dominante, întrucât acești copii sunt neșcolarizați, fug de la școală, sau oricum nu reușesc să-și însușească sistemul de valori transmise de școală, dovadă fiind rezultatele școlare slabe.

În concepția noastră, lanțul de factori care produc fenomenul copiii străzii se împletește astfel:

